

OBRATLOVCI PŘÍRODNÍHO PARKU A EVL LANŠKROUNSKÉ RYBNÍKY (O. ÚSTÍ NAD ORLICÍ)

Vertebrates of nature park and Sites of Community Importance Lanškrounské rybníky fishponds (Ústí nad Orlicí district, East Bohemia)

Vladimír LEMBERK

Východočeské muzeum, Zámek 2, 530 02 Pardubice; e-mail: lemerk@vcm.cz

V roce 2009 byl prováděn podrobný inventarizační průzkum obratlovců v přírodním parku a evropsky významné lokalitě Lanškrounské rybníky (okres Ústí nad Orlicí). Jedná se o soustavu menších rybníků se zachovalým porostem lužního lesa, loukami a extenzivně využívanými jehličnatými lesy. Standardními metodami zde bylo prokázáno celkem 133 druhů obratlovců, z toho bylo 34 druhů zvláště chráněných dle Zák. č. 114/1992 Sb.

1. Úvod

Evropsky významné lokality (dále jen EVL) jsou vedle ptačích oblastí součástí soustavy NATURA 2000. Jsou to lokality cenné z evropského hlediska vyžadující zvláštní územní ochranu. Lanškrounské rybníky, zařazené do soustavy Natura 2000 jako EVL č. CZ0530174, nejsou výjimkou. Zahrnují nejcennější část povodí Vraního, Zadního a Ostrovského potoka severozápadně od Lanškrouna s charakteristickými společenstvy mokřých luk a lužních lesů. Dle nařízení vlády č. 132/2005 Sb., kterým se stanoví národní seznam evropsky významných lokalit, jsou zde předmětem ochrany jednak bezkolencové louky na vápnitých, rašelinných nebo hlinito-jílovitých půdách (*Molinion caeruleae*) a smíšené jasanovo-olšové lužní lesy temperární a boreální Evropy (*Alno-Padion*, *Alnion incanae* a *Salicion albae*). Významný je rovněž výskyt vzácných a chráněných druhů rostlin i živočichů, vázaných svým výskytem jednak na zmíněná společenstva a také na soustavu rybníků.

Území Lanškrounských rybníků přitahovalo pozornost botaniků i zoologů již v minulosti. Rybníky i se svým zajímavým okolím se staly rekreační zónou obyvatel nedalekého Lanškrouna. To v minulosti vedlo např. k vybudování plovárny s menšími lázněmi na břehu Dlouhého rybníka (na počátku 20. století), řady rekreačních chat, chatového tábora, sjezdovky a hotelu v bezprostředním okolí rybníků. Území bylo rovněž pro své estetické a přírodní hodnoty vyhlášeno přírodním parkem (v 90. letech 20. století), ovšem na ploše mnohem větší než je území EVL.

Lanškrounské rybníky byly v minulosti vcelku dobře prozkoumány botanicky i zoologicky, ale většinou to byly průzkumy prováděné místními entuziasty a tedy bez literárního zhodnocení. Konkrétních publikovaných údajů vskutku není mnoho a jsou roztroušeny v nejrůznějších přírodovědných monografiích (např. FALTYSOVÁ et BARTA /eds./ 2002, LEMBERK a DOLANSKÝ 2007, MIKÁTOVÁ et al. 2001, MORAVEC 1994, SKLENÁŘ et ROČEK 1979, ŠTASTNÝ a kol. 2006 atd.). Relativně konkrétnější recentní data lze nalézt v publikacích BARTY a kol. (2006) a RŮŽIČKOVÉ /ed./ a kol. (2007), ve výsledcích botanické inventarizace EVL Lanškrounské rybníky, kterou zpracoval KAPLAN (2008), nebo v práci MÁLKOVÉ a MÁLKA (2010).

Cílem předložené práce tedy bylo inventarizovat aktuální výskyt obratlovců v průběhu celého roku 2009 na území EVL Lanškrounské rybníky a zjistit prostorové rozložení, charakter výskytu a rozšíření jednotlivých zjištěných zvláště chráněných druhů obratlovců.

2. Charakteristika území

Lanškrounské rybníky se geomorfologicky nachází svou větší částí na jižním okraji Dobroučské pahorkatiny. Území je tvořeno nivou Ostrovského potoka s přítoky (Zadním potokem a Vraním potokem), ve které byla vybudována kaskáda celkem sedmi rybníků. Niva Zadního potoka je zarostlá lužním lesem a olšinou (smíšené jasanovo-olšové lužní lesy temperátní a boreální Evropy svazu *Alno-Padion*, *Alnion incanae* a *Salicion albae*). Litorál rybníků Olšový a Pšeničkův plynule přechází do mokřích bezkolencových luk na vápnatých, rašelinných nebo hlinito-jílovitých půdách (svaz *Molinion caeruleae*), které jsou botanicky nejcennější plochou na území EVL (BÁRTA et al. 2006).

Široká niva přirozeně meandrujícího Zadního potoka s břehovými nátržemi a cennými břehovými porosty zarůstá na jaře porosty bledulí jarních a dalších druhů jarního aspektu (např. KAPLAN 2008). Lužní les je v této části EVL tvořen především olší lepkavou, jasanem ztepilým, vrbou bílou, krušinou olšovou, vzácně také dubem letním a vrbou jívou. Tyto lužní porosty zasahují i do nivy Vraního potoka a do břehových partií rybníků Olšového a Pšeničkova. Hráze zmíněných rybníků byly nedávno zcela zbaveny vegetace a jsou v současnosti holé. Mokré louky u rybníků zarůstá soliterně vrba křehká a vrba jíva. Okolní lesní porosty, již mimo území EVL, patří většinou produkčním hospodářským lesům, tvořeným monokulturami smrku ztepilého s vtroušeným bukem lesním a dubem letním.

Celé EVL Lanškrounské rybníky se rozkládá na ploše 41,5 ha, ovšem stejnojmenný přírodní park má rozlohu 233 ha. Území Lanškrounských rybníků zasahuje do katastrů obcí Dolní Třešňovec, Horní Třešňovec, Jakubovice, Lanškroun a Ostrov u Lanškrouna. Nadmořská výška leží většinou v intervalu od 365 metrů nad mořem u Olšového rybníka po 390 u Zadního potoka, ovšem nejvyšším bodem je kóta Kypuš vysoká 461 m n. m. Celé sledované území je součástí čtverce 6065 mezinárodní sítě mapování živočichů a rostlin.

Klimaticky spadá území Lanškrounských rybníků do *mírně teplé oblasti* a do okrsku B8 *mírně teplý, vlhký, vrchovinový*. Průměrné roční teploty se pohybují kolem 6,5 °C a roční úhrn srážek činí cca 760 mm (VESECKÝ et al. 1958, QUITT 1971, TOLASZ et al. 2007).

Hranice EVL Lanškrounské rybníky jsou vyznačeny, spolu se zastoupením lesů, luk a rybníků, na Obrázku 1.

3. Metodika

Území Lanškrounských rybníků bylo za účelem zjištění výskytu obratlovců navštíveno v roce 2009 celkem třináctkrát a to ve dnech: 2.4., 7.4., 22.4., 25.4., 11.5. (detekce netopýrů), 26.5., 10.6., 18.6., 16.7., 11.8. a 13.8. (odchyt drobných zemních savců), 19.9. (detekce netopýrů) a 5.11. Lokalita byla navštěvována v průběhu celého dne od časných ranních do pozdních večerních hodin, využito bylo především fyzické kontroly terestrických stanovišť, ale i dna vypuštěného Pšeničkova rybníka.

Jednotlivé třídy obratlovců byly v terénu zjišťovány následovně:

Ryby (*Osteichthyes*) a **mihulovci** (*Petromyzonthes*) – nebyly systematicky zkoumány, byl pouze proveden namátkový odlov pomocí čefenu 1×1 m v Ostrovském potoce a Zadním potoce a zjištění druhového složení náস্যy v rybnících u Rybářství Litomyšl a.s.

Obojživelníci (*Amphibia*) – výskyt jednotlivých druhů a jejich rozmnožování bylo zjišťováno jak vizuálně, tak akusticky, příp. odchyttem pomocí síťky; pozornost přitom byla věnována především dočasným i trvalým vodním nádržím (rybníky, tůň) a potokům.

Vysvětlivky (notes):

— linie odchytu drobných savců (mammals snap-trapping)

Obr. 1: Mapa Lanškrounských rybníků se zákresem hranic EVL a linií, ve kterých byl proveden odchyt drobných zemních savců.

Fig. 1: Map of Lanškrounské rybníky fishponds with border of SCI and mammals snap-trapping lines.

Plazi (*Reptilia*) – zástupci této třídy byli zjišťováni výhradně vizuálně a to na vhodných stanovištích (rovněž s vyhledáváním jejich úkrytů a se zřetelem na zjištění případného rozmnožování).

Ptáci (*Aves*) – registrace ptáků byla prováděna jednak vizuálně (případně pomocí triedru 8–20×50) a rovněž akusticky (determinaci podle hlasových projevů). Hnízdění bylo považováno za prokázané jednak nálezem hnízda, skořápek či vajec, pozorováním mláďat nebo chováním dospělých, svědčícím o probíhající hnízdění (více ke kritériím v ŠŤASTNÝ a kol. 2006).

Savci (*Mammalia*) – byly registrovány veškeré údaje vizuálních zjištění, nálezy kadáverů, stop, trusu, pobytových značek, odchyt do sklapovacích pastí a registrace netopýrů detektorem. Odchyt drobných savců do sklapovacích pastí byl proveden v termínu 11.8.–13.8.2009 v pěti liniích po 20 ks pastí, chytáno bylo tedy celkem 200 tzv. past'onočí (jako návnady bylo využito opraženého knotu a kořenové zeleniny). Umístění jednotlivých linií nakladených pastí je znázorněno na obr. 1. Registrace netopýrů pomocí ultrazvukového detektoru zn. Pettersson D 240 byla provedena ve večerních a časně nočních hodinách (19.30–22.30 hod. VEČ) ve dnech 11.5. a 19.9.2009. Větší druhy savců byly zjišťovány také přímým pozorováním.

4. Výsledky

4.1. Přehled zjištěných druhů

V následujícím přehledu jsou uvedeny v abecedním pořádku všechny zjištěné druhy obratlovců řazené do jednotlivých taxonomických tříd. Symbol § za latinským jménem živočicha označuje druhy *zvláště chráněné* podle Vyhlášky MŽP č.395/1992 Sb. (v platném znění) – **KO** druhy kriticky ohrožené, **SO** silně ohrožené a **O** ohrožené podle stejné právní normy.

4.1.1 Mihulovci (*Petromyzontes*) a ryby (*Osteichthyes*)

Hrouzek obecný (*Gobio gobio*) – odchycen v počtu 12 ex. čečenem v Zadním potoce i Ostrovském potoce, výskyt však je pravděpodobný i ve všech rybnících.

Kapr obecný (*Cyprinus carpio*) – je chován ve všech produkčních rybnících.

Karas stříbrný (*Carassius auratus*) – žije ve všech produkčních rybnících.

Okoun říční (*Perca fluviatilis*) – zjištěn byl v Ostrovském potoce a také ve všech produkčních rybnících.

Perlín ostrobřichý (*Scardinius erythrophthalmus*) – žije ve všech produkčních rybnících.

Štika obecná (*Esox lucius*) – podle sdělení pracovníků Rybářství Litomyšl a.s. obývá všechny produkční rybníky, je sem nasazována.

4.1.2 Obojživelníci (*Amphibia*)

Čolek horský (*Triturus alpestris*) § **SO** – zjištěn v přítoku Zadního potoka, larvy i dospělci. Odhadovaná početnost cca 100 ex.

Čolek obecný (*Triturus vulgaris*) § **SO** – zjištěn jako adult u Vraního potoka a u Edvardova pramene. Odhadovaná početnost cca 50 ex.

Řopucha obecná (*Bufo bufo*) § **O** – početný tah (více než 200 ex.) zjištěn 7.4.2009 u Olšového rybníka (zde trdlišť), později celoročně jednotlivě exempláře v celém území.

Rosnička zelená (*Hyla arborea*) § **SO** – zaznamenána akusticky v chatové osadě u Olšového rybníka a v olšině u Pšeničkova rybníka.

Skokan hnědý (*Rana temporaria*) – početné rozmnožování (nález snůšek i páření) zaznamenáno v časně jarním období na několika místech území, především v Olšovém rybníku – zde min. 300 snůšek. V suchozemské fázi zjištěn především v lužních porostech u Zadního potoka i Ostrovského potoka.

Skokan štíhlý (*Rana dalmatina*) § SO – bylo prokázáno jeho rozmnožování v mělkých zatopených sníženinách na několika místech v nivě Zadního potoka. Zde 2.4.2009 nalezeno roztroušeně celkem asi 20 snůšek. Zároveň zde zaznamenány i 4 adultní ex. Mimoto byl 1 ex. v suchozemské fázi zjištěn 10.6.2009 v lužní vegetaci u Ostrovského potoka.

Skokan zelený (*Rana kl. esculenta*) § SO – početný výskyt (včetně rozmnožování) byl zaznamenán na všech rybnících (nejpočetněji v litorálu Olšového rybníka – zde min. 200 ex.). Dále byl jeho ojedinělý výskyt zjištěn na několika místech v toku Ostrovského potoka a v tůních pod hrází Olšového rybníka.

4.1.3 Plazi (*Reptilia*)

Ještěrka živorodá (*Zootoca vivipara*) § SO – opakovaně zjištěny jednotlivé exempláře na loukách u rybníků Pšeničkova i Olšového. Zde rovněž rozmnožování – pozorovány desítky juv.

Slepýš křehký (*Anguis fragilis*) § SO – zaznamenán byl několikrát v blízkosti zahrádek v chatových osadách u rybníků Dlouhého a Olšového. Zde zjištěna rovněž mláďata (rozmnožování).

Užovka obojková (*Natrix natrix*) § O – opakovaně byla pozorována (vč. mladých jedinců) v okolí Pšeničkova rybníka a rovněž v olšině u Zadního potoka. Rozšířena je ovšem zcela jistě také v celé nivě Ostrovského potoka (zde jen ojediněle pozorování).

4.1.4 Ptáci (*Aves*)

Bažant obecný (*Phasianus colchicus*) – běžně se vyskytuje v okolí, v samotném území zastížen ojediněle.

Brhlík lesní (*Sitta europaea*) – hojně hnízdící v lesních porostech.

Břehule říční (*Riparia riparia*) § O – zaznamenána pouze při lovu potravy v mimohnízdním období (srpen) nad hladinou Olšového rybníka. Hnízdí kolonie se nenachází nikde v blízkém okolí rybníků.

Budníček lesní (*Phylloscopus sibilatrix*) – hnízdící druh v lužních porostech u Zadního potoka a v lesích v okolí rybníků.

Budníček menší (*Phylloscopus collybita*) – běžně hnízdící jak v lužních porostech, tak v jehličnatých lesích u rybníků. Nalezeno hnízdo s vajíčky.

Budníček větší (*Phylloscopus trochillus*) – zastížen pouze v počtu několika párů. Hnízdící.

Čáp bílý (*Ciconia ciconia*) § O – v samotném území nehnízdil, byl zastížen opakovaně při lovu potravy, především na dnech polovypuštěných rybníků a na loukách. Hnízdění proběhlo v Lanškrouně.

Čejka chocholátá (*Vanellus vanellus*) – zastížena pouze na tahu v mimohnízdním období (dno vypuštěného Dlouhého rybníka).

Červenka obecná (*Eritacus rubecula*) – početně hnízdící druh jak v lesních porostech, tak i v lužní vegetaci na březích potoků.

Čírka obecná (*Anas crecca*) – zjištěna opakovaně v nehnízdícím období – na jarním i podzimním tahu na Olšovém rybníce (1–2 páry).

Čížek lesní (*Carduelis spinus*) – opakovaně zjišťován na přeletu a při sběru potravy v olšinách u rybníků, ovšem v mimohnízdním období. Hnízdí patrně v okolních jehličnatých lesích.

Datel černý (*Dryocopus martius*) – jeho hnízdění nebylo potvrzeno, ovšem vyskytl se v hnízdním i mimohnízdním období v okolních lesních komplexech.

Blask tlustozobý (*Coccothraustes coccothraustes*) – jeho hnízdní výskyt byl zjištěn v lužní vegetaci na březích Zadního potoka a Ostrovského potoka. V celém území odhadují početnost na 5 párů. Vyskytuje se i v mimohnízdním období.

Drozd brávník (*Turdus viscivorus*) – hnízdí v okolních lesních porostech, u rybníků hledá potravu.

Drozd kvíčala (*Turdus pilaris*) – zjištěno hnízdění v lužní vegetaci lemující Ostrovský potok u Olšového rybníka (cca 5 párů).

Drozd zpěvný (*Turdus philomelos*) – na území EVL vyhnízdlilo přibližně 10 párů, ovšem hnízdí hojně i v okolních lesních porostech a u lidské zástavby (rekreačních chat).

Hohol severní (*Bucephala clangula*) § SO – dne 11.8.2009 byl pozorován na rybníku Olšovém jeden pár (M + F). V předchozím hnízdním období zde nebyl zastížen a jedná se tedy o zastížení tahových, resp. potulujících se, jedinců.

Holub hřivnáč (*Columba palumbus*) – hnízdí na řadě míst, především v pobřežní vegetaci Zadního potoka, ale hnízdní výskyt zaznamenán i v okolních lesních porostech.

Hrdlička divoká (*Streptopelia turtur*) – výskyt byl prokázán na základě akustických projevů u Slunečného rybníka. Zde zřejmě proběhlo i hnízdění.

Hrdlička zahradní (*Streptopelia decaocto*) – hnízdí na řadě míst v blízkosti lidských sídel, ve všech případech však těsně za hranici přírodního parku.

Hýl obecný (*Pyrhula pyrhula*) – zaznamenán byl jako nehnízdní pouze v malém počtu na přeletu v mimohnízdním období – časně na jaře a na podzim. Hnízdí pravděpodobně v nedalekých jehličnatých lesích.

Hýl rudý (*Carpodacus erythrinus*) § O – zaznamenán pouze 26.5.2009, kdy 1 zpívající samec vykazoval teritoriální chování v solitérní vrbě na louce u Olšového rybníka. Později nebyl zastížen a zcela jistě se jednalo jen o výskyt na tahu.

Chřástal vodní (*Rallus aquaticus*) – opakovaně zaznamenán akusticky v rákosinách Olšového rybníka, kde odhadují hnízdění min. 3 párů. Pšeničkův rybník byl v r. 2009 vypuštěný a v suché rákosině nebyl tento druh zjištěn.

Jestřáb lesní (*Accipiter nisus*) § O – zaznamenal jsem pouze ojedinělý výskyt na okraji lesního porostu u Edvardova pramene dne 19.9.2009. Hnízdění ve sledovaném území neproběhlo.

Jiříčka obecná (*Delichon urbica*) – nehnízdlí, ale vyskytuje se na přeletu a lovu potravu nad hladinou všech rybníků. Hnízdění prokázáno v blízkosti (rekreační chaty, zástavba v Lanškrouně).

Kachna divoká (*Anas platyrhynchos*) – běžně hnízdící druh na všech rybnících. Pozorována mláďata. Početnost cca 5 hnízdících párů, ale na Olšovém rybníce dochází k vypouštění chovaných kachen a jejich následnému přikrmování (11.8.2009 zde cca 150 ex.).

Káně lesní (*Buteo buteo*) – opakovaně pozorována na přeletu a při lovu v různých částech území. Hnízdí v blízkém okolí v lesních porostech.

Káně rousná (*Buteo lagopus*) – zaznamenána pouze ojediněle 5.11.2009 na přeletu.

Konipas bílý (*Motacilla alba*) – zjištěn jako hnízdící (2–3 páry) v různých částech území (a hojněji v okolí), především na lidských stavbách rekreačních chat.

Konipas horský (*Motacilla cinerea*) – hnízdění nezjištěno, pouze nepravidelný výskyt u všech potoků.

Konopka obecná (*Carduelis cannabina*) – pozorována opakovaně na ruderalní vegetaci u rekreačních chat a také na louce u Pšeničkova rybníka. Zde je pravděpodobně i hnízdění.

Kopřivka obecná (*Anas strepera*) § O – pozorována ojediněle 19.9.2009 1 ex. (M) na rybníku Pšeničkově. Jedná se o výskyt na tahu.

Kormorán velký (*Phalacrocorax carbo*) § O – jediný exemplář byl zastižen 11.8.2009, jednalo se o výskyt při časném tahu.

Kos černý (*Turdus merula*) – velmi hojně hnízdí v celém území i v okolních lesních porostech, početnost zde odhaduji na 25 párů.

Krahujec obecný (*Accipiter nisus*) § SO – opakovaně pozorován na více místech území při lovu kořisti nebo přeletu. Hnízdění nezjištěno a není zde ani pravděpodobné (hnízdí v okolních lesích).

Králíček obecný (*Regulus regulus*) – díky stenotopným nárokům hojně hnízdí především v jehličnatých lesních porostech v okolí rybníků.

Králíček ohnivý (*Regulus ignicapillus*) – podobně jako předešlý druh hnízdí především v obdobném prostředí jehličnatých lesů v bezprostředním okolí rybníků.

Krkavec velký (*Corvus corax*) § O – několikrát byl zjištěn na přeletu. Hnízdění zde je nepravděpodobné, ve vzdálenějším okolí je však pravděpodobné v lesních porostech.

Křivka obecná (*Loxia curvirostra*) – opakovaně zaznamenána na přeletu v mimo-hnízdním období. Na území přírodního parku a EVL ovšem nikde nehnízdila.

Kukačka obecná (*Cuculus canorus*) – zaznamenána především podle akustických projevů samců i přímým pozorováním. Výskyt byl zjištěn na řadě míst v celém území.

Kulík říční (*Charadrius dubius*) – bylo prokázáno jeho hnízdění na dně vypuštěného Pšeničkova rybníka (v početnosti 1 páru) a na dně polovypuštěného Dlouhého rybníka (2 páry).

Labuť velká (*Cygnus olor*) – zaznamenáno hnízdění na rybníku Dlouhém (vyvedena 3 mláďata). Na rybníku Olšovém zjištěn nehnízdící výskyt, patří z téže rodiny.

Ledňáček říční (*Alcedo atthis*) § SO – byl zaznamenán opakovaný výskyt nad hladinou Ostrovského potoka po celé hnízdní období. Přestože hnízdění ve stržených břehových nátržích a kolmých hlinitých březích potoka nebylo prokázáno, je možné.

Lejsek šedý (*Muscicapa striata*) § O – zjištěn jako hnízdící na řadě míst, především na lidských stavbách (chaty) na břehu Ostrovského potoka. Jeden pár zaznamenán rovněž v lužních porostech lemujících Zadní potok.

Linduška lesní (*Anthus trivialis*) – zjištěno hnízdění na lesním okraji u rybníka Pšeničkova (1 pár), ovšem početný je její výskyt na světlinách v lesních porostech v blízkém okolí rybníků.

Lyska černá (*Fulica atra*) – hnízdění prokázáno pozorováním inkubace i vyvedených mláďat na všech rybnících. Na Olšovém rybníku zjištěno 5 hnízdicích párů, na Dlouhém rybníku min. 10 párů.

Mlynařík dlouhoocasý (*Aegithalos caudatus*) – nepočetně hnízdil v pobřežní lužní vegetaci u Zadního potoka a u Ostrovského potoka. Hnízdění prokázáno pozorováním rodičů při vyvádění mláďat.

Moták pochop (*Circus aeruginosus*) § O – hnízdění nebylo prokázáno a ani není pravděpodobné. Byl zaznamenán celkem 4x při přeletu a lovu potravy. Hnízdění předpokládám v otevřené krajině v širším okolí sledovaného území.

Pěnice černohlavá (*Sylvia communis*) – hojně hnízdící druh zejména v keřovém podrostu lužní vegetace na březích potoků.

Pěnice hnědokřídlá (*Sylvia communis*) – hnízdění potvrzeno nálezem hnízda s mláďaty na louce u Pšeničkova rybníka. Zjištěna byla i na mokřích loukách mezi rybníky.

Pěnice slavíková (*Sylvia borin*) – roztroušeně hnízdící ve vhodném prostředí (soliterní keře, lemové pásy keřů atd.) v celém území (v počtu cca 4 párů).

Pěnkava obecná (*Fringilla coelebs*) – jeden z nejhojnějších ptačích druhů v celém území i v blízkém okolí. Nalezeno několik použitých hnízd a pozorována čerstvě vylétlá mláďata.

Pěvuška modrá (*Prunella modularis*) – zjištěno hnízdění 2–3 párů v keřovém porostu u potoků. Početněji se vyskytuje v sousedících lesních porostech.

Pisík obecný (*Actitis hypoleucos*) § SO – opakovaně pozorován na dně vypuštěného Pšeničkova rybníku i polovypuštěného Dlouhého rybníku. Hnízdění sice nebylo prokázáno, není však vyloučeno (pravděpodobnější je ovšem na Dlouhém rybníku, kde neprobíhal stavební ruch). Pozorováni byli však jen adultní ptáci.

Polák chocholačka (*Aythya fuligula*) – výskyt a hnízdění zjištěno především na rybníku Olšovém (početnost odhaduji na 3–4 páry). Pozorována juv. Na rybníku Dlouhém početnější.

Polák velký (*Aythya ferina*) – překvapivě v území hnízdil pouze v 1 páru na Olšovém rybníku, kde 11.8.2009 pozorována samice s 5 juv.

Potápka malá (*Podiceps ruficollis*) § O – hnízdění výskyt na Olšovém rybníku v počtu více párů, z nich minimálně 1 pár vyvedl mláďata (16.7.2009 pozorovány 3 juv.). Odhad početnosti dle akustických projevů – min. 2 páry.

Potápka roháč (*Podiceps cristatus*) § O – hnízdění prokázáno pozorováním inkubace i mláďat na Olšovém rybníku a na Dlouhém rybníku. Zjištěna inkubace na 5 hnízdech, minimálně ze 4 vyvedena juv.

Pušík obecný (*Strix aluco*) – zjištěno opakované houkání, předpokládám hnízdění 1 páru u Ostrovského potoka a silnice z Lanškrouna. Hnízdí pravděpodobně spíše v okolních lesích.

Racek chechtavý (*Larus ridibundus*) – v území nehnízdil a zaznamenán byl jen ojediněle v mimohnízdním období při sběru potravy a přeletu.

Rákosník obecný (*Acrocephalus scirpaceus*) – hnízdění zjištěno v rákosových porostech rybníků Dlouhý, Olšový i Pšeničkův v celkové početnosti cca 15 párů.

Rákosník proužkovaný (*Acrocephalus schoenobaenus*) – hnízdí v obdobném prostředí jako předchozí druh v početnosti cca 10 párů.

Rákosník zpěvný (*Acrocephalus palustris*) – zaznamenán akusticky, hnízdění je velmi pravděpodobné v lučních porostech u rybníků.

Rehek domácí (*Phoenicurus ochruros*) – hnízdění potvrzeno nálezem hnízda na rekreační chatě u Ostrovského potoka.

Rehek zahradní (*Phoenicurus phoenicurus*) – zaznamenáno hnízdění v lučních porostech u Zadního potoka a rovněž v okolních lesních porostech.

Rorýs obecný (*Apus apus*) § O – zaznamenán byl opakovaně na přeletu a při lovu potravy nad rybníky, nejbližší hnízdiště leží v Lanškrouně.

Sedmihlásek hajní (*Hippolais icterina*) – zjištěn podle akustických projevů. Hnízdění je velmi pravděpodobné v zahradách rekreačních chat u Dlouhého rybníka.

Skřivan polní (*Alauda arvensis*) – hojně hnízdí na polích i loukách v blízkém okolí rybníků.

Sluka lesní (*Scolopax rusticola*) § O – ojediněle zastížen 1 ex. v podvečerních hodinách 25.4.2009 v lesním porostu nad Pšeničkovým rybníkem. V území zcela jistě nehnízdí, zjištěný výskyt spadá ještě do období tahu.

Sojka obecná (*Garrulus glandarius*) – hnízdí relativně hojně v okolních lesích.

Stehlík obecný (*Carduelis carduelis*) – hnízdění zaznamenáno v okolí rekreačních chat (krmení mláďat) u Dlouhého rybníka. V celém území na přeletu a při sběru potravy.

Straka obecná (*Pica pica*) – zaznamenána pouze na přeletech, hnízdění v území nezjištěno.

Strakapoud malý (*Dendrocopos minor*) – předpokládám hnízdění 1 páru (opakovaná pozorování v hnízdním období) v porostech u Zadního potoka.

Strakapoud velký (*Dendrocopos major*) – zjištěno hnízdění v území i v okolních lesních porostech, početnost cca 8–10 párů.

Strnad obecný (*Emberiza citrinella*) – hnízdní výskyt zaznamenán na řadě míst v bezlesé části území.

Strnad rákosní (*Emberiza schoeniclus*) – hnízdění je velmi pravděpodobné v rákosovém porostu rybníků Pšeničkova i Olšového v celkové početnosti 3–5 párů.

Střízlík obecný (*Troglodytes troglodytes*) – v lužní vegetaci u rybníků i všech potoků zaznamenán hnízdní výskyt celkem 7–10 párů.

Sýkora babka (*Poecile palustris*) – zjištěn pravidelný výskyt a předpokládáno hnízdění v lužní vegetaci u Zadního potoka a Ostrovského potoka.

Sýkora koňadra (*Parus major*) – velmi hojně hnízdící druh, v celém území odhaduji početnost na 30–50 párů.

Sýkora lužní (*Poecile montana*) – zaznamenány 2–3 pravděpodobně hnízdící páry, výskyt však navazuje na souvislý areál druhu v lesní vegetaci v okolí.

Sýkora modřínka (*Cyanistes caeruleus*) – prokázáno hnízdění celkem 20–30 párů především v dutinách starých lužních porostů.

Sýkora parukářka (*Lophophanes cristatus*) – její výskyt a pravděpodobné hnízdění bylo zaznamenáno pouze v jehličnatých lesích v blízkosti rybníků.

Sýkora uhelníček (*Periparus ater*) – hnízdění zjištěno v jehličnatých porostech v okolních lesích.

Šoupálek dlouhoprstý (*Certhia familiaris*) – hnízdní výskyt zjištěn v lužní vegetaci na březích všech potoků. V celém území odhaduji početnost na 5–7 párů.

Špaček obecný (*Sturnus vulgaris*) – zaznamenán jak na přeletu, tak při hnízdění v dutinách a vyvěšených budkách.

Vlaštovka obecná (*Hirundo rustica*) § O – hnízdí v okolních vesnicích a v Lanškrouně, nad rybníky zjištěna většinou při lovu potravy a na přeletu.

Vodouš kropenatý (*Tringa ochropus*) § SO – pozorován jen ojedinele na obnaženém dně vypouštěného Pšeničkova rybníka – 2.4.2009 při sběru potravy 2 ex. Hnízdění nepředpokládám.

Volavka popelavá (*Ardea cinerea*) – opakovaně pozorovány jednotlivé exempláře při lovu potravy na všech rybnících. Maximální početnost 7.4.2009 celkem 11 ex. Ve smrkovém lese nad Plockovým rybníkem (poblíž Ostrova) postaveno 5 hnízd (7.4.2009), ovšem tato kolonie později záměrně zničena (zřejmě rybáři) – 25.4.2009 již bez hnízd a rovněž dospělí ptáci z lokality vymizeli (např. 26.5.2009 na celé soustavě rybníků pouze 3 ex.).

Vrabc obecný (*Passer domesticus*) – hnízdí v blízkosti lidských staveb, především na rekreačních chatách.

Vrabc polní (*Passer montanus*) – hnízdění v menší kolonii zjištěno v lužní vegetaci na březích Zadního potoka.

Vrána šedá (*Corvus cornix*) – zjištěna pouze na přeletu, hnízdí zřejmě v okolních lesních porostech.

Zvonek zelený (*Chloris chloris*) – hnízdění potvrzeno pozorováním vyvádění mláďat.

Žluna šedá (*Picus canus*) – hnízdění 1 páru předpokládám v lužní vegetaci u Zadního potoka, kde akusticky opakovaně zaznamenávána.

Žluna zelená (*Picus viridis*) – potvrzeno její hnízdění v počtu jediného páru na JZ hranici území. V mimohnízdním období pozorována na řadě míst při sběru potravy.

4.1.5 Savci (*Mammalia*)

Bobr evropský (*Castor fiber*) § SO – jeho ohryzy (staršího data i evidentně recentní) byly nalezeny na více místech území i blízkého okolí. Mimoto byla párem bobrů postavena v dubnu 2009 nová hráz na Ostrovském potoce, patrně v souvislosti s pokusem o reprodukci ve vyhrabaných břehových norách (toto nepotvrzeno). Jedná se o výskyt známý na Lanškrounských rybnících od r. 2002 (Lemberk, Rejl, Šafář). V r. 2009 byla početnost prokazatelně 2 ex. (pozoroval Karel Málek in verb.).

Hraboš polní (*Microtus arvalis*) – odchycen do sklapovacích pastí v počtu 4 ex., především na okraji louky u Pšeničkova rybníka.

Hryzec vodní (*Arvicola terrestris*) – pozorován opakovaně na Ostrovském potoce.

Ježek západní (*Erinaceus europaeus*) – zjištěn opakovaně především v blízkosti rekreačních chat a na okrajích luk, především v podvečerních a nočních hodinách na lovu.

Krtek obecný (*Talpa europaea*) – zjištěn na základě rycí činnosti na loukách početně prakticky v celém území.

Kuna lesní (*Martes martes*) – několikrát nalezen trus v lužní vegetaci i v okolních lesních porostech.

Kuna skalní (*Martes foina*) – zaznamenán trus v blízkosti rekreačních chat, na jejichž půdách se zřejmě ukrývá.

Liška obecná (*Vulpes vulpes*) – zaznamenána opakovaně podle hlasových projevů ve večerních hodinách, především v lesích v okolí rybníků.

Myšice křovinná (*Apodemus sylvaticus*) – byly odchyceny 3 exempláře do sklapovacích pastí. Preferuje spíše otevřenou část údolní nivy s břehovým lužním porostem.

Myšice lesní (*Apodemus flavicollis*) – byla nejhojněji chytaným drobným savcem (celkem 6 ex.). Těžiště jejího výskytu je především v okolních lesních porostech.

Netopýr hvízdavý (*Pipistrellus pipistrellus*) § SO – zaznamenán pomocí ultrazvukového detektoru při lovu kořisti: 11.5.2009 asi 5 ex., 19.9.2009 asi 3 ex. Jeho mateřská kolonie se nachází pravděpodobně v dřevěném obložení jedné z rekreačních chat u Ostrovského potoka.

Netopýr rezavý (*Nyctalus noctula*) § SO – zjištěn ultrazvukovým detektorem při lovu nad rybníky: 11.5.2009 asi 10 ex., 19.9.2009 minimálně 15 ex. V území se téměř jistě nerozmnožuje, ale zalétá sem za potravou z nedalekého Lanškrouna (zde mateřská kolonie).

Netopýr večerní (*Eptesicus serotinus*) § SO – zaznamenán ultrazvukovým detektorem při přeletu a lovu kořisti ve volném prostoru nad rybníky: 11.5.2009 asi 5 ex., 19.9.2009 asi 2 ex. V území se téměř jistě nenachází jeho mateřská kolonie ani dočasně úkryty (tyto jsou v Lanškrouně).

Netopýr vodní (*Myotis daubentonii*) § SO – tento druh byl opakovaně zaznamenán ultrazvukovým detektorem 11.5.2009 i 19.9.2009 při lovu potravy nad hladinou všech rybníků i Ostrovského potoka. Jednalo se o 10–15 exemplářů, což dává tušit, že mateřská reprodukční kolonie by mohla být situována v území či blízkém okolí. Nebyla však nalezena.

Norník rudý (*Clethrionomys glareolus*) – odchycen v počtu 5 ex. jako druhý nejhojnější drobný savce..

Ondatra (*Ondatra zibethicus*) – opakovaně pozorována u Ostrovského potoka a především v Olšovém i Dlouhém rybníce. Zde zjištěny rovněž její „hrady“.

Prase divoké (*Sus scrofa*) – stopy jeho rycí činnosti zaznamenány na řadě míst ve zkoumaném území, především v lužní vegetaci u Zadního potoka. Výskyt navazuje na okolní lesní porosty.

Rejssek malý (*Sorex minutus*) – odchycen do sklapovacích pastí v počtu 1 ex. na vlhké louce mezi oběma rybníky.

Rejsek obecný (*Sorex araneus*) – odchyceny 2 exempláře do sklapovacích pastí na louce mezi rybníky.

Rejsek vodní (*Neomys fodiens*) – 1 ex. odchycen do sklapovací pasti v lužní vegetaci u Zadního potoka.

Srnc obecný (*Capreolus capreolus*) – pozorován nepravidelně v různých místech sledovaného území, především v úkrytech na březích Zadního potoka.

Veverka obecná (*Sciurus vulgaris*) § **O** – nepříliš hojná, výskyt zaznamenán jen roztroušeně v lesních porostech na JZ hranicích území.

Zajíc polní (*Lepus europaeus*) – opakovaně pozorován na okolních polích a rovněž v úkrytu u Pšeničkova rybníka a na louce mezi rybníky.

Tab. 1: Výsledky odchytu drobných zemních savců do sklapovacích pastí (11.–13.8.2009).

Tab. 1: Results of small terrestrial mammals snap-trapping (11.–13.8.2009).

Druh/Species	n (ex.)
hraboš polní (<i>Microtus arvalis</i>)	4
myšice křovinná (<i>Apodemus sylvaticus</i>)	3
myšice lesní (<i>Apodemus flavicollis</i>)	6
normík rudý (<i>Clethrionomys glareolus</i>)	5
rejsek malý (<i>Sorex minutus</i>)	1
rejsek obecný (<i>Sorex araneus</i>)	2
rejsek vodní (<i>Neomys fodiens</i>)	1
Celkem/Total	22

5. Diskuse

V průběhu jarního až podzimního období roku 2009 byl proveden zoologický inventarizační průzkum v území přírodního parku a EVL Lanškrounské rybníky ležícího na území Pardubického kraje v okrese Ústí nad Orlicí zaměřený na zjištění výskytu obratlovců (*Vertebrata*). Celkem bylo zaznamenáno 133 druhů obratlovců z čehož bylo 34 druhů zvláště chráněných podle Vyhlášky MŽP č.395/1992 Sb. v platném znění. Skutečnost, že více jak 25 % všech zjištěných druhů patří mezi zvláště chráněné živočichy, dokumentuje zoologickou hodnotu tohoto chráněného území.

Ze zjištěných druhů obratlovců patří zcela jistě k nejvýznamnějším především výskyt a pravděpodobné rozmnožování bobra evropského (jedno ze tří míst stálého výskytu v Pardubickém kraji), výskyt obojživelníků (především čolků), hnízdní výskyt volavky popelavé a také detekce 4 druhů netopýřů. Počet zjištěných druhů obratlovců je ve srovnání s jinými dílčími územími obdobných velikostí spíše vyšší a zcela odpovídá rozloze, vegetačnímu typu, nadmořské výšce a geografické poloze.

6. Závěr

V průběhu vertebratologického průzkumu území přírodního parku a EVL Lanškrounské rybníky ležící v Pardubickém kraji v okrese Ústí nad Orlicí (čtverec 6065) bylo v průběhu roku 2009 zastíženo celkem 133 druhů obratlovců, z toho bylo 34 druhů zvláště chráněných podle Vyhl. MŽP č. 395/1992 Sb. v platném znění (17 druhů v kategorii silně ohrožených a 17 ohrožených). Přehled počtu druhů (i zvláště chráněných) v jednotlivých taxonomických skupinách je uveden v následující tabulce:

	Počet druhů	Z toho zvláště chráněných
ryby (<i>Osteichthyes</i>)	6	0
obojživelníci (<i>Amphibia</i>)	7	6
plazi (<i>Reptilia</i>)	3	3
ptáci (<i>Aves</i>)	94	19
savci (<i>Mammalia</i>)	23	6
Celkem	133	34

Summary

In 2009 (from spring to autumn) an inventory research in the nature park and Sites of Community Importance Lanškrounské rybníky fishponds (District of Ústí nad Orlicí, East Bohemia, square of 6065) was carried out. Totally 133 vertebrate species were found (6 fish, 7 amphibian, 3 reptilian, 94 bird and 23 mammalian species). Among them, according to the Czech National Council Act No. 114/1992 Gazette on Nature Conservation and Landscape Protection and Czech Ministry of Environment Decree No. 395/1992 Gazette, 34 species (25 %) are specially or particularly protected.

Literatura

- BÁRTA F. a kol. /eds./, 2006: Pardubický kraj – Natura 2000. *Krajský úřad Pardubického kraje, Pardubice, 56 pp.*
- FALTYSOVÁ H., BÁRTA F. a kol., 2002: Pardubicko. In: MACKOVČIN P. et SEDLÁČEK M. /eds./: *Chráněná území ČR, svazek IV. AOPK ČR a EkoCentrum Brno, Praha, 316 pp.*
- KAPLAN Z., 2008: Botanické zhodnocení Lanškrounských rybníků v roce 2008 a návrh managementu z hlediska výskytu ohrožených druhů vodních rostlin a rostlin obnažených rybníčních den. *Ms. – dep. in Krajský úřad Pardubického kraje, OŽPZ.*
- LEMBERK V., DOLANSKÝ J., 2007: Příspěvek k poznání obojživelníků východních Čech. *Vč. sbor. přír. – Práce a studie, Pardubice, 14: 225–230.*
- MÁLKOVÁ J., MÁLEK K., 2010: Nové lokality a mikrolokality zvláště chráněných a ohrožených druhů cévnatých rostlin v okolí Ostrova u Lanškrouna. *Vč. sbor. přír. – Práce a studie, Pardubice, 17: 139–160.*
- MIKÁTOVÁ B., VLAŠÍN M., ZAVADIL V. /eds./, 2001: Atlas rozšíření plazů v České republice. *AOPK, Brno, Praha.*
- MORAVEC J., 1994: Atlas rozšíření obojživelníků v ČR. *Národní muzeum, Praha.*
- PROCHÁZKA F., 1970: Chráněné druhy rostlin ve sbírkách Východočeského muzea v Pardubicích. *Práce a studie – přír., Pardubice, 2: 53–79.*
- RŮŽIČKOVÁ Z. /ed./ a kol., 2007: Přírodní parky Pardubického kraje. *Pardubický kraj, Pardubice. 60 pp.*
- QUITT E., 1971: Klimatické oblasti Československa. *Studia Geographica, 1. ČSAV, Brno.*
- SKLENÁŘ J., ROČEK Z., 1979: Zoogeografie obojživelníků a plazů východních Čech. *KMVČ, Hradec Králové. 68 pp.*
- ŠTASTNÝ K., BEJČEK V., HUDEC K., 2006: Atlas hnízdního rozšíření ptáků v České republice. *Aventinum, Praha.*
- TOLASZ R. et al., 2007: Atlas podnebí Česka. *ČHMÚ, Praha et Universita Palackého, Olomouc.*
- VESECKÝ A. et al., 1958: Atlas podnebí Československé republiky. *Praha.*

Došlo: 13.3.2010

Obr. 2: Ohryzy bobra u Ostrovského potoka (21.2.2007, foto V. Lemberk).

Obr. 2: Beaver gnawing near Ostrovský creek (21.2.2007, photo V. Lemberk).